

a kakor se je izkazalo, brez vzroka, ter je potrdil pragmatično sankcijo. S tem se je avstrijskim državnikom odvalil kamen od srca. Pragmatična sankcija je od tedaj (postavni člen I—III. od l. 1723.) del ogerske ustave. Na željo Nizozemcev — da bi imela vsaka pokrajina v svojih uradnih spisih vest o tem — bila je konečno nova postava dednega nasledstva s pooblastilom od 6. decembra 1724. razglašena, v kateri obliki je najbolj znana in se jo največkrat navede. To razglasenje se je pa šele zgodilo, ko je bila rojena cesarju istega leta tretja in zadnja hči. Hrepeneče se je upalo na cesarjeviča in slikarji in umetniki so bili pozvani, stanovanje cesarice in s tem tudi nje domišljijo napolniti z moškimi podobami. Pripoveduje se celo, da se je Karol VI. v 12. letu svojega vladanja samo zato pustil za kralja češke dežele kronati, ker je bila tačas cesarica v družem stanu in neka stara ljudska vraža trdi, da samo maziljen in kronan kralj Češke, zamore moškega potomca imeti.

Politični pregled.

Vladni program za letošnje leto. — Čez velikonočne praznike je tudi mirovala politika. S tem mirom pa ni rečeno, da so se razmere ugladile. Kriza, katera pretresa našo državo, je še vedno latentna, položaj v parlamentu je še danes prav tako nejasen in negotov, kakor je bil za časa grofa Badenija. To je menda spoznala tudi vlada in prišla do prepričanja, da se s sedanjim parlamentom ne da ničesar opraviti. To prepričanje jo je napotilo, da je za tekoče jubilejsko leto sklenilo, ogniti se vsakemu boju in odložiti rešitev sedanje krize. Vlada je dala poloficijozno razglasiti, da želi samo to, naj državni zbor votira nagodbene in budgetni provizorij, potem pa hoče zaključiti zasedanje drž. zbora in vladati letos samo s pomočjo cesarskih naredb na podlagi § 14. Ta program je jako preprost, vprašanje je samo, če bo državni zbor tudi hotel to storiti, kar vlada od njega zahteva, namreč votirati nagodbene in budgetni provizorij.

Državni zbor. — Dne 20. t. m. se snide zopet državni zbor, a zboroval bo samo do 7. maja, ko se snideta delegaciji. Že v prvi seji predloži vlada nagodbene predlogi in bržčas bo isti dan zahtevala tud. provizorno podaljšanje sedanje nagodbe za jedno leto.

Jezikovno vprašanje. — Hoteč odstraniti vzrok sedanji krizi, namreč jezikovno vprašanje, je vlada sprožila misel, naj se vsi, na to vprašanje nanašajoči se predlogi, odkažejo posebnemu odseku, v katerem bi vlada potem označila svoje stališče in kateri bi izdelal načrt jezikovnemu zakonu. S tem pa ni zadovoljna ne desnica, ne opozija. Nemci so se izrekli proti odseku, ker zahtevajo, naj vlada brezpogojno prekliče za Češko in Moravsko izdane jezikovne naredbe in naj predloži načrt jezikovnemu zakonu, ki določa nemščino za državni jezik, Čehi in Poljaki pa so se izrekli proti imenovanemu odseku, ker zastopajo stališče, da spada jezikovno vprašanje v kompetenco deželnih zborov. Kako hoče vlada v ožigled tem razmeram stvar za vse povoljno dognati, je pač neumljivo.

Nemci med sabo. — Nemški radikali so začeli odločen boj proti tistim nemškim poslancem, kateri se ne ogrevajo za obstrukcijo. Rus, Richter, Schücker, Urban, Pfersche in dr. Steinwender so v veliki nevarnosti in bodo morali bržčas odstopiti. Schönererjanstvo v Sjeničaku zmaga na celi črti.

Hrvatska. — Te dni je vlada končno odpravila že pred več meseci krvavih dogodb razglašeno naglo sodbo. Razmere

na Hrvatskem so postale za bana nekam neugodne. Neki Ertl, kateri je bana javno imenoval sleparja in goljufa, je bil pred sodiščem opreščen in to je seveda vzbudilo v celi deželi največjo senzacijo.

Ogerska. — Dne 11. aprila so Madjari jako slovesno praznovali petdesetletnico sankcioniranja ogerskih osnovnih zakonov iz l. 1848. Parlament je pri tej priliki vročil cesarju udanostno adreso.

Italija — Davno že napovedujejo razni opozicijski listi bližnji propad Rudinijevega ministerstva. Resnica je da Rudinijev kabinet nima zdrave duše, a tudi res je, da so vse opozicijske stranke mej seboj razcepljene. Nobene jedinosti ni. Celu posamezne stranke razpadajo in se ločijo v majhne frakcije. Kdo naj potem vrže Rudinija. Ta prav dobro ribari v kalni vodi. Kjer ima vlada močno opozicijo, ondi skuša z dobrim gospodarstvom storiti to neškodljivo, kjer pa se vlada nima bati protivnika, ondi gospodari kaj rada samovoljnost. Od tod to-li slabe razmere v Italiji, ker se ljudstvo ne more povspeti do zares dobrih parlamentarnih zastopnikov, ki bi vlado naučili pametnega gospodarjenja.

Anglija. — Poroča se o precejšnjem vspehu angleško vojske v Egiptu. Čete so napadle pod vodstvom Kičaner-paše derviše in se polastile njih utrdb. Zguba na strani dervišev je znatna. Mehmedova armada je popolno razpršena. Našli so sedaj 2000 ubitih dervišev. Meni se, da je padlo 8000 dervišev, naj temi več vplivnih emirjev.

Španija in Amerika. — Posredovanju vevlastij in papeževe diplomacije se je zahvaliti, da se še ni začel boj mej Španijo in Zjedinjenimi državami ameriškimi. Tudi časopisje se trudi za ohranitev miru. Listi povdarjajo, da naj Amerika ne računa na to, da bi bila korist, katero bi imela od morebitne zmage, večja nego škoda, ki bi jo vojska povzročila. Mac Kinley, predsednik Zjedinjenih držav, pravi v svojem poročilu, katero je predložil kongresu o konfliktu s Španjsko, da se ne more Kubanske ustaše prip. znati za vojno silo, da je zastaviti oboroženo silo v toliki meri, da se ustavijo vedni nemiri na Kubi in se otoku zagotovi stalna vlada. Kubancem je treba pomoči. Poročilo povdarja, da Španija odklanja za eksplozijo ladije „Maine“ vsako odgovornost in da obžaluje, da se je ta zgodila v španjskem pristanišču. Konečno je naznanil Mac Kinley, da je španska vlada napovedala na Kubi premirje. Bojaželjni stranki v Ameriki ne zadostuje ta izjava španjske vlade. Tudi v miroljubni stranki prevladuje mnenje, da je izjava prišla prepozno. Težko se bo izogniti vojski. Španjska vlada izraža prošnjo, da naj se vprašanje glede nesreče na ladiji „Maine“ odkaže posebni komisiji vevlastij. Ohranitev miru visi torej še vedno v zraku. Čim bolj zavlačujejo merodajni krogi konečno rešitev konflikta, tim gotovejša je ohranitev miru.

Obrtnija.

Saharin.

Znamenit kemik je nekoč izrekel: Če se nam kemikom posreči, napraviti beljak kemičnim potom, potem napravimo iz anorganičnih tvarin vse, kar človek za jedila rabi. Mej tem, ko se narodi, stranke bojujejo za svojo nadvlado in se najboljše moči izrabljajo v tem boju, dela na tihem znanost in delata posebno fizika in kemija na to, kako toliko milijonov ljudi preživeti in kako jim življenje olajšati. Jedna iznajdba žene drugo. Skoraj že ne bo tem učenjakom nič več nemogoče. Mehanika je postala velikanska veda, tako, da more priti vsak dan oni srečni

človek, ki bo navadno formulo pokazal, na kak način se da zrakoplov napraviti, ki bo siguren, kakor ptičje telo, kemija pa je na tem, živila pripraviti iz tvarin, ki jih takozvana anorganična narava podaja. Tako se na Nemškem in Angleškem dela iz anorganičnih tvarin sladkorna substanca, ki nadomestuje zdajšnji, iz vegetabilij napravljeni sladkor. Ta tvarina se zove „saharin“. Kilogram te tekočine stane še zdaj 47 gld., ali je 500krat slajši, kakor navadni sladkor, tako, če se vzamejo zdajšnje cene sladkorja po 42 gld. 100 kil., se stavijo tako, da se z 9 do 10 gr. saharina toliko osladi, kakor z jedno kilo navadnega sladkorja. Fabrikanti sladkorja in posebno avstrijski so v nevarnosti, da morajo pred tem novim sladkorjem šila pobrati. Oni kličejo vlado na pomoč, da jih varuje. Res so ti fabrikanti veliki davkoplačevalci in nemara bi vlada s kako propovedjo, ali večjim davkom „saharin“ za goltanec prijela, ali s tem se ne bo nič opravilo, saharin si bo pot že ogladil. Sladkor je obče rabljeno sredstvo in žganjarije, pivovarne ga rabijo v velikanskib množinah, ne malo manj ga pa rabijo ljudje v privatnih gospodarskih. Če pride v navadni familiji saharin na leto za 30 gld cenejše, kakor sladkor, potem se nobeden ne briga za to, če še toliko fabrikantov zdajšnega sladkorja v nič gre. Zdajšnja sladkorna industrija živi kakih sto tisoč delavcev in posebno ženskih. Ti pridejo ob kruh, če „saharin“ sladkor izpodrine. Ali to je zdaj že tako. Telefon je sto tisoč postreščekom kruh vzela. Ljudje morajo v druga dela. Ali koliko zemlje se je v Avstriji do zdaj za prirast sladkorne pese porabilo, ki bi potem lahko dajala druga živila. In kako hudo izcrpuje ravno pesa zemljo! V par mescev pa zraste 3—5 kil teški sad. Kmetovalci tarnajo, da zemlja ni več tako rodovitna. Seveda ni, ko pesa, krompir toliko tvarin iz nje jemljeta, vzete se pa po navadnem živinskem gnoju ne dajo nadomestiti.

Želeti je, da naši trgovci, „saharin“ upeljejo. Mi nemamo sladkornih fabrik, naša trgovinska zbornica tedaj lahko to vprašanje študira in pota ugladi saharinu v deželo.

Socijalna vprašanja spravljajo v prvo vrsto razmotrivanje o tem, kako bi vsi ljudje človeku dostojno živeti mogla in tu nam odpira ta literatura popled v delavnice kemikov, fizikov. Prav majhen postane Slovenec, ko vidi, kaj drugi narodi vedo, kako so drugi visoko nad nami. V cokljah še hodimo Slovenci. Najboljše talente pošiljamo v gimnazijo, v katerih se mladi ljud skozi 8 let ubija z naukom starih jezikov brez vsega haska za življenje v zdajšnjem svetu, realke pa so prazne, ona učilišča, ki človeka usposobijo, da lahko, če mu v jednom delu spodleti, v drugem kruha najde. In imamo kraje na Slovenskem, kjer se talenti za realistične nauke nahajajo. Iz ribniškega, velikološkega kraja redkokdo v gimnazijo hodi, iz nekaterih krajev gorate Štajerske tudi ne. Pa so rojeni mehaniki, matematiki v njih. Tako pride, da nemamo tehnikov, da še medicincev primanjkuje. Gozdarjev ni, malo poljedelcev — akademikov. Kdo se peča s kemijo!

Majhen narod! Ali naše ljudje bi lahko dobili dobre službe na Hrvaškem, kjer tujci fabrike delajo s tujimi višjimi uradniki. Ves slovanski jug hodi v tem oziru v cokljah in tujci jemljejo smetano za-so. Slovenci smo slični Kočvarju. Ta ne more živeti na kraških svojih tleh, če si ne pomaga s krošnjarenjem, ali lesno industrijo. Ljudstvo naše je mešanica italijanskega, nemškega, slovanskega življa in je zaradi tega dosti bolj nadarjeno, ko marsikatero drugo, čistejše pasmi. Naše ljudje bi lahko zasedli vsa mesta, ki jih zdaj tujci na slovanskem jugu zasedajo. Če tudi ni v nas kapitalističnih moči, ali ta in oni pride do večjega premoženja, pa večina lahko do dobro plačanih mest. Koliko sto dobro nadarjenih mladeničev sedi po pisarnah, koliko sto postane postopač, bodi da gimnazije ni dodelalo, ali se pozneje zgubilo. Nehajmo z gimnazijami, realke so šole bodočnosti. In hitro se vrtilo kolo zdajšnjega sveta. 20 let traja studij v gimnazijah, v 20 letih rabimo Slovenci polovico manj juristov. Ti možje bodo čez 20 let družbi balast; kar ti producirajo, drugi družabni red ne bo več rabil. Ali pomislimo, kaj ti ljudje potem počno! Ne morejo s svojo zgolj humanistično izgojo prestopiti v drugo delo, ki zahteva realistično znanje. Je vprašanje za biti ali ne naših ljudi in seveda tudi našega naroda, ako se vprašanje naših učilišč dobro ne pregleda. V Krškem bi morala biti realka. Deželi, občini pride ta mestjanska šola druga, ali ne hasne dosti. Prijavljeno je pa vse vsaj za spodnjo realko.

Pomislimo, da je z idilo preč, ko je še oče lahko mislil, da bo sin v istem zanata živel in dobro živel, kakor on. Še kmet tege ne more več misliti. In nij šale zbijati z demokratizacijo vsega sveta. Razna vprašanja bodo zgnila pod uplivom demokracije. Živeti, dobro živeti in vsi brez razločka človeku vredno živeti je že zdaj dneynna parola in realne znanosti so najuplivnejši pijonirji iste. Na gori navedenih slučajih se lahko vidi, kako lahko jedna iznajdba stotisoč delavcev vrže iz naučenega dela. Mi pa le po latinskem segamo, kakor da bi bil kak klasični filolog že kaj dobrega svetu podaril; še sam ima komaj živeti, še nobeden ni obogatel v tem delu, ki več časa in truda stane, ko vsaka tehnika. Vprašajte ljudi, ki se iz Amerike domu vrnevajo, oni vam bodo rekli, kaj je svet onstran „velike luže“, oni pa vam bodo tudi rekli, da doma slabo skrbimo za izgojo naše mladeži. Slovan je v Ameriki oni revež, ki mora najtežja dela opravljati, ker za druga ni sposoben.

„Nova zgodovinska doba se začne za Slovence“, je dejal oni dan neki slov. poslanec. V čem neki? Tako hitro to ne gre, k polni mizi se ne vsede tako hitro neomikan mali narod. Tlačani smo bili, tlačani bodemo, če ne postavimo izgoje naše mladine na druga tla, če ne organiziramo naših učilišč času primerno. In to je mogoče v verigah, v katerih nas nemško urejena Austrija drži, po realkah, Kaj bi bilo večje vrednosti, ko bi v Kranju bila realka mesto gimnazije! Gorenjec s svojim talentom, kake tehnike, kemike bi poslala ta realka na slov. jug! Ne duhoven, ne jurist našega naroda ne bode rešil potujčenja, storiti

zamorejo to le ljudje, kojih realistična izgoja jih usposobi dobro delati na zemljišču, v obrtu, v industriji. Ti so producenti v pravem pomenu besede. In ravno za to podlago vsacega zdravega, trdnega narodnega organizma mi Slovenci malo, ali nič ne skrbimo. Malo je štipendij za obrtništvo, za tehniko. Pa da dobimo dobro pitno vodo, da naše ozemlje spretnejše obdelamo, da naše ceste, mostove naši ljudje gradijo, da najde kaka slov. glava kak rudokop, ali ustanovi kako tovarno, ki sto in sto ljudem delo, življenje daje, da najde kaj novega, ki živila pomnoži, cenejše dela, — to vse i vse drugo prepuščamo Bogu.

Obrtnijske raznoterosti.

— Izvoz v Tunis. C. kr. trgovinsko ministerstvo poroča trgovski in obrtniški zbornici, da je finančni ravnatelj v Tunisu izdal nova določila za blago, ki se uvaža v Tunis in pri katerem se mora izkazati izvir. Ta določila obsegajo sledeče točke:

1. Izkazu izvirnosti podvrženo blago. Spodaj navedeno blago, kateremu se je od Tuneške vlade — bodisi vsled pogodbe, bodisi potom kakega ukaza — priznalo znižanje carine, vživa to znižanje samo takrat, če ima pri uvozu izkaznico o svojem izviru in sicer: surova svila, žita, riž, klokec, suho grozdje, semena, kava, poper, nagelnov poper, cimet, nagelrove žrebice, čaj, benzoë-smola, oglje, barvila, čreslovina, olivne tropine, navadna vina v povezih, natron, zgotovljena barvila (košenilja, indigo), srebrne dragotine, trese, pletenina, preproge, pletene košare, bombažovo blago, kakao, cimetova kasija (sladka skorjica), muskat, vanilja, eksotičen gumi, eksotične smole in drugi eksotični smolnati izdelki. — Pripomni se, da se kot dežela izvira ona smatra, v kateri se dotični izdelek izdeluje ali prideluje. Torej izdelek ne izgubi svoje izvirnosti s tem, če se že v tretje deželo izvozi in pozneje iz te dežele v Tunis.

2. Način, oblika in pogoji za izkaze izvirnosti. Izvirnost se izkaže z izkaznicami, katere izdajajo v deželi, v kateri se izdeluje ono blago, ali predsedništvo izvoznega carinskega urada ali oni francoski konzul ali konzulski agent, ki je nastanjen v kraju, kjer se blago odpošlje ali na ladije zloži. — Za izkaznice izvira ni predpisan določen vzorec; zadostuje, če ima ta listina zraven podatkov o vrsti blaga, zaznamovanja zabojev in kraja pošiljatve tudi potrdilo, da izvira omenjeno blago iz dežele, od koder se je odposlalo. —

3. Kot izkaznice o izviru so na enak način dovoljene oficijelne izjave, katere podajo pri oblastvih kraja odpošiljatve ali izdelovalec ali tovarnar, njih pooblaščenec, ali taki trgovci, ki imajo ali pooblastilo od izdelovaleca ali tovarnarja ali da se izkažejo z verjetnimi fakturami za poslano blago. Ta spričevala lahko izdajajo zlasti trgovske zbornice, županstva ali policijski komisarijati, podpisati jih pa mora napovednik (deklarant).

4. Izvir blaga iz Francije, francoskih naselbin, posestev ali varstvenih dežel se izkazuje z izkaznicami carinskih uradov domače dežele oziroma naselbine (dopustni in prehodni list, listine v zavarovanje carine, manifesti itd.) ki potrjujejo ta izvir.

5. Če izdajo krajevna oblastva (točka 3.) spričevala o izviru, morajo biti podpisi od francoskega konzula ali konzulskega agenta kraja, kjer so se izdala ali najbližje ležečega kraja, legalizovani. Nasprotno se pa pri izkaznicah od carinskih uradov izdanih (točk 2.) lahko opusti legalizacija konzulskega oblastva, če so s pečatom carinskih uradov opremljene in se ne dvomi o njih pristnosti.

6. V slučaju, da se dvomi o pomenu besedila v tujem jeziku narejene izkaznice izvira, ima carinski urad pravico zahtevati priložitev pravilne prestave.

7. Veljavnost listin o izviru preneha čez tri mesece od dneva, katerega so bile listine od konzulske oblasti potrjene, oziroma če niso temu potrdilu podvržene, od dneva, ko so se izdale.

8. S predložbo listin o izviru, ki služijo kot informacijski pripomočki, še niso nikakor carinski uradi v Tunisu vezani, ampak jim je na prosto dana pravica, blago pregledati, zlasti so opravičeni o označeni izvirnosti dvomiti, če se po dovršenem pregledu o resničnosti navedenih podatkov dvomi. Pregled se mora v vsakem slučaju na podlagi kakovosti blaga, potem na podlagi izjav uvoznikov, razmer uvoza, ladijnih papirjev in listin spremljajočih pošiljatev (ladijni nakladni list, fakture itd.) raztežati na določitev pravega izvira.

9. Izkazu izvira podvrženo blago, ki dospe brez izkaznice v zacarinanje, je podvrženo postavkam glavnega tarifa; temu se pa vendar lahko izogne, če se udeleženci s pravo veljavno poroštvono izjavo zavežejo carinske pristojbine plačati ali v gotovem obroku izkaznico o izviru doprinesiti, tudi če se tiče le navadnega zanemarjenja kake formalitete.

10. Kedaj se lahko opusti izkaznica o izviru? Dokaz o izviru ni obvezen v sledečih slučajih;

1. Če je iz francoskih pristanišč ali iz kake carinsko znižanje uživajoče dežele izvirajoče blago opremljeno s potrdilom francoskega carinskega urada, iz katerega se razvidi, da je carinska oblast pristanišča napovedano carinsko ugodnost imajočo provenijenco kot pravo spoznala in da je bilo blago od tedaj, ko je došlo na Francosko, do tedaj, ko se je odposlalo v Tunis, vedno pod nadzorstvom carinskega urada.

2. Če se gre za male množine pošiljajoče se v poštnih zavojih, ki takorekoč ne tvorijo trgovinskega predmeta.

Koristi pomožnih gnojil.

Le ta vzrok, da navadno nimamo toliko gnoja, da bi ga po našem pravilu trosili, sili nas poseči po pomožnih; kaj pa, če dalje izračunamo troške takega gnojenja, sosebno pri neugodni legi ali pri večji obširnosti zemljišč!

Na deteljiščih n. pr. bi trebalo na 1 ha. celó dvojno množino hlevjeka, ker je detelja za toliko fosforove kisline in kalija použila, sicer moremo pričakovati za naprej le pičlih pridelkov.

V tej množini hlevjeka privažamo na polje z fosforovo kislino in kalijem vred tudi 50 kg. dušika, kateri bi šel večidel v zgubo, ker dušika si detelja sama poišče in toraj te snovi na deteljiščih sploh treba ni. Zato trosi umni kmetovalec le potrebni dve snovi, fosforovo kislino in kalij, že zaradi tega, ker se troški takega gnojenja mnogo manjši. V tem slučaju n. pr. morem z enim stotom 19 odstotnega fosforevega gnojila zemlji povrniti enako obilico fosforove kisline, kakor bi zyožil 100 q hlevjeka na polje. Tudi grahu in drugim stročnicam gnojimo le z fosforovo kislino in kalijem.

Dušik ne more koristiti, in če smo ga z hlevjekom uvažali, se več ali manj poizgubi, saj smo poudarjali, kako